

§. CLXXXIX.

Jus eo-
rumdem
circa
commer-
cia.
Superest jus imperantium CIRCA COMMERCIA. (§. CXXXVI. 38.) Quum enim sine illis subsistere vix possit genus humanum , nedum respublica : (Lib. I. §. CCCXXV. 4.) facile patet , 180) in eam quoque curam incumbere debere rectores reip. ut et florent commercia , et 181) recte omnia circa illa fiant. Et quandoquidem iis jura omnia competit , sine quibus finem obtainere non possunt : (§. CXXXV. 29.) consequens est , 182) ut possint illi leges de commerciis , opificiis , exportandis importandisque , expungendis accurate nominibus , re quoque monetaria , ferre , 183) negotiis instantes privilegiis ornare , 184) mercatoribus peregre negotiantibus foederibus armisque securitatem praestare : 185) societas mercatorum majores munire privilegiis , et 186) generatim ea omnia agere , quibus foedera et pacta , cum aliis principibus rebusque publicis inita , non refragantur.*)

*) Totum hunc paragraphum mirifice illustrabunt binæ dissertationes , altera Jo. Fridr. L. B. Bachovii ab Echt de eo quod justum est circa commercia inter gentes , quæ prodidit Jenz MDCCXXX. altera viri celeberrimi Jo. Jac. Mascovii de foederibus commerciorum Lipsiæ MDCCXXXV. Quibuscum si junxeris scripta eristica , quibus de controversia , inter Batavos et Belgas , augustæ domui Austriae subjectos , de societate mercatoria Ostendendiceptatum , in primis la Refutation des arguments , avances de la part de Mrs les Directeurs des Compagnies d' orient et d' occident des provinces-unies contre la liberte du commerce des habitans des Pais-bas. Hagæ MDCCXXIII. et V. C. Jo. Barbeyrac Defense du Droit de la compagnie Hollandaise des Indes orientales contra les nouvelles pretensions des Habitans des Pais-bas Autrichiens nihil erit , quod hujusmodi de quæstionibus possis magnopere desiderare.

CA-

C A P U T . IX.

De juribus majestatis transeuntibus.

§. CXC.

Q uia omne imperium est summum atque ~~annexum~~ : Bellum respublcae nemini mortalium subjecta sint. (§. gerere omnino eod.) Quumque , qui in communi societate civili non licitum vivunt , in statu naturali vivere dicantur : (§. IV. 3.) consequitur sane , 1) ut imperia et respublcae inter se invicem vivant in statu naturali , adeoque 2) in statu æqualitatis , et libertatis. (§. V. sequ.) Et quia porro in hoc statu læsis nullum , nisi in se ipsis , præsidium esse potest , ac proinde unicuique jus est , vim omnem atque injuriam à se propulsandi , idque , quod alter jure perfecto debet , vi extorquendi : (§. X. 24. sequ.) nemo non videt , 3) cuivis imperio ac reipublicæ JUS BELLI omnino competere. *)

*) Potest id et aliunde luculenter probari. Ipsa enim natura non modo hominibus , et brutis animantibus indidit cupiditatem , se suaque vi tuendi , sed et hæc armis quibusdam ad vim propulsandam instruxit. Horat. Serm. II. I. v. 50. Ut , quo quisque valens suspectos terreat ; utque Imperet hoc natura potens , sic collige. mecum. Dente lupus à cornu taurus petit. Unde , nisi intus monstratum

Qualia veterum testimonia complura collegit Grot. de jure belli et pac. I. 2. 1. 4. Deinde quum ipsis , qui in societate civili vivunt , privatis ideo jus sit , se suaque vi tuendi , quod ipsis in præmio non est aliud præsidium : (Lib. I. §. CLXXXI. 18.) malto magis id licebit populo libero , quum in statu naturali nullus sit communis lèdantis et lèsi magistratus , à quo defendi possit. (Ibid. §. CLXXXIII.) Plura juri bellandi argumenta ex scriptura sacra opposuerunt veteris ecclesiarum patres , uti Tertull. de idolol. Cap. XIX. et de corón. milit. Cap. XI. Origen. Lib. VIII. adv. Celsum p. 425. Erasmus in Milite Chrys-

Christiano, et Adagior. Chil. IV. Cent. I. adag. I. nec non postea anabaptiste, de quibus Arnoldus in Hist. eccles. et heret. Part. II. Libro XVI. Cap. XXI. n. XXIV. Sed horum argumenta suo more profligarunt Grotius ibid. §. V. sequ. et Huber. de jure civ. III. 4. 4. 6. sequ.

§. CXCI.

Per BELLUM vero intelligimus statum liberarum gentium vel hominum, in statu naturali viventium, Quid bellum? juris sui consequendi causa vi dolore concertantium, propositumve concertandi retinentium. *) Ex qua definitione patet, 4) bellum non in ipso tantum certandi actu, sed et in hostili statu certandique proposito consistere, adeoque 5) et inducias non ad pacis, sed ad belli, statum esse referendas: 6) non belli vero, sed tumultus, vel vis publicae privatæ, nomine venire concertationem hominum, qui non suæ potestatis, sed sub imperio sunt.

*) Ita definire visum est bellum, quamvis alii definiant alter. Ciceroni de Offic. I. 1. omnis certatio per vim est bellum. At Grotius de jure belli et pac. I. 1. 2. 1. observans, usu obtinuisse, ut non actus, sed status, belli nomine veniat, eam Ciceronis definitionem ita emendat, ut bellum vocet statum per vim certantium, quæ tales sunt. Sed quum hæc definitio & que in tumultum vel vim publicam privatamque, ac in bellum, cadat: paulo melior est illa Alberici Gentilis de jure belli I. 2. cui bellum est publicorum armorum justa contentio, omnium optimæ vero ea, quam dedit V. A. Corn. van Bykersh. Quest. jur. publ. I. 1. Bellum est eorum, qui sue potestatis sunt, juris sui consequendi ergo, concertatio per vim vel dolorum, quam, quod ad sensum attinet, totam retinimus.

§. CXCII.

Cui com- Quum ergo bellum gerant liberæ tantum gentes, petat jus iisque homines, qui in statu naturali vivunt: (§. belli, et CXCI.) consequens est, 7) ut jus belli posteriore ca- in quo sit promiscue omnibus, quippe inter se & qualibus; co nsis- (§. V. et X.) 8) priore non nisi summis imperan- tibus: (§. CXXXVII. 41.) adeoque Horum sit 9) mi-

milites legere, vel conducere, *) 10) urbes et cas- tra munire, 11) ærarium militare pecunia, 12) ar- mamentaria tormentis et armis; 13) granaria com- meatu, 14) navalia navibus replere, 15) bellum decernere, 16) milites hosti, etiam cum summo pe- riculo, opponere, 17) leges de disciplina militari ferre, et similia. Quum enim finis et hujus juris sit securitas externa, (§. CXXXVII.) et imperantibus omnia jura competant, sine quibus finis obtineri non posset: (§. CXXXV. 29.) jura hæc omnia cum jure belli conjuncta esse oportere, facile unusquisque in- telligit.

*) Notum est, MILITIAM aliam LECTAM esse, quando unusquisque civis patriæ militat, qualis olim Græcis civitatibus, ipsisque Romanis, libera adhuc civitate, pla- cebat, hodieque placet Helvetiis: aliam MERCENA- RIAM, quando miles, etiam extraneus, certa mercede conductitur, quam Angustus ex politicis rationibus lec- ta præferebat, consilio Mecenatis apud Dionem Cass. Hist. Lib. LII. p. 482. et quam hodie probant monarchæ omnes, quibus non adductius est imperium: aliam de- nique SOCIAM, quando respublica foederata vel clien- telares certum copiarum numerum submittere tenentur, qualia olim erant Latinorum auxilia, Romanis submit- tenda: de quibus militia generibus legenda Herm. Con- ringii dissertatio singulär. De mercenaria incidit quoti- diana questio, an fas sit principii amico in imperio po- puli amici militem conducere? Quod adfirmandum esse nisi obstat interdictum speciale, et nisi conductio illi jam patriæ sacramentum dixerint, erudite nuper defen- dit V. A. Corn. van Bykersh. Quest. jur. publ. I. 22.

§. CXCHI.

Ex eadem belli definitione (§. CXCI.) satis pers- picuum est, 18) bellum décernere non posse magis- tratum, provinciæ cuidam vel munimento præfectum, magis- tratus quamvis 19) eum urbem provinciamque, cui præest, bellum in repentina tumultu, etiam sine jussu speciali, ad- versus quemcumque aggressorem defendere debere, ne- mo dubitet. Immo et contingere potest, 20) ut pro- vincia quædam tam sit dísita à republica, ut præses non

non nisi tardius de imminentे periculo certiores facere possit imperantes. Quo casu, (si jus decernendi bellum generali mandato præsidi datum est, hunc recte etiam injussu superiorum bellum gerere, extra omnem dubitationis aleam positum videtur. *)

*) Hinc injustum erat bellum, quo Cn. Manlius Gallo-grecos adgrediebatur. Ob quam caussam etiam triumphum illi negatum esse, refert. Liv. XXXVIII. 45. addita ratione, quod quum nullam ibi caussam belli inveniret, quietibus regis, circumegerit exercitum ad Gallogrecos, cui nationi non ex Senatus auctoritate, nec populi jussu, bellum ab eo inlatum, quod quem umquam de sua sententia facere ausum? Præterea notum est, parum abfuisse, quin Senatus Germanis dedendum censeret Julium Cæsarem, quod injus-
su populi illis bellum intulisset. Sueton. Jul. Cap. XXIV. At, qui, ab Hispanis, Lusitanis, Belgis, cum summa potestate in provincias Indicas et Americanas mittuntur, ii fere cum libertima facultate belli pacisque mitti solent, adeoque sæpe contingit, ut prius de confecto, quam de incohato bello, nuncius domum perveniat.

§. CXCIV.

Præterea ex hac definitione discimus, 21) injus-
An pri-tum esse omne singulare certamen, nisi jussu summo-vatis sit rum imperantium initium: *) adeoque 22) distinc-
jusbelli? tionem Grotii inter bellum PUBLICUM et PRIVATUM o-
tiosam esse, nec veræ belli definitioni quadrare. 23) Multo minus justi belli nomen mereri illud, quod ci-
vies inter se, vel cum ipsa republica gerunt, quodque vulgo BELLi CIVILIS nomine venit. Denique et 24)
vim, quam piratae et prædones veluti universo gene-
ri humano inferunt, non bellum esse, sed funestissi-
mum latrocinium, adeoque 25) hos omnes homines non juribus belli perfri, sed 26) tamquam securi-
tatis publicæ turbatores puniri debere.

*) Tale enim singulare certamen est BELLUM REPRÆ-
SENTATIVUM, quo veteres utebantur, dum selectos
quosdam ex utroque exercitu homines committebant, sti-
pulati sibi imperium in hostes, si victoria penes suos
stetisset. Complura hujus generis exempla suppedant ve-
ste-

terres annales, quæ jam collegerunt Grot. de jure belli et pac. III. 20. 43. sequ. qui tamen, iniqua esse illa certamina, existimat, quia nemo sit vitæ membrorumque suorum dominus. Sed quum imperanti liceat, totos exercitus opponere hosti: quidni et unum vel paucos? Alia est quæstio, an civilis prudentia regulis consentanea sint bella hæc repræsentativa? De eo enim vel ideo licebit dubitare, quod ita alex exponitur universa res publica, nec viribus reliquis novam fortunam experiliceret, eeu malo suo experi sunt Albani apud Dion ys Halicarnass. antiqu. Lib. III.

§. CXCV.

Deinde quum juris sui persecundi caussa bellum grant genies liberae: (§. CXCI.) consequens est, Causa 27) ut non nisi duæ sint CAUSSÆ BELLi JUSTIFICÆ: belli jus altera, si quis populus extraneus populum alterum iustificare, injuste lædat, vitaque, libertate, et opibus spoliare velit; altera, si jus perfectum deneget. *) 28) Ut prior sit justa caussa belli DEFENSIVI; posterior OFFENSIVI, adeoque 29) tentia caussa, quam commentus est Grotius de jure belli et pac. II. L. 2. I. punitio nimis scelerum, eo minus videatur admittenda, quo magis constat parem à pari, adeoque gentem à gente, puniri non posse. * (§. CLIX. 37.)

*) Nec aliud evincit ratio Grotii ibid. n. 1. Ac plane, que actionum forensium sunt fontes, totidem sunt belli: nam ubi judicia deficiunt, incipit bellum. Dantur autem actiones aut ob injuriam non factam, aut ob factam. Ob non factam, ut, qua petitur cautio de non offendendo, item damni infecti, et interdicta alia, ne vis fiat. Ob factam, ut aut reparetur, aut ut puniatur, quos duo obligationum fontes recte distinguit Plato, uno de legibus. Quod reparandum venit, aut spectat id, quid nostrum est, vel fuit, unde vindicationes, et condiciones quedam, aut id quod nobis debetur, sive ex pactione, sive ex maleficio, sive ex lege, quo referenda, quæ quasi ex contratu et quasi maleficio dicuntur, ex quibus capitibus nascuntur condiciones ceteræ. Factum, ut puniendum, parit accusationem et judicia publica. Hactenus Grotius. Sed quemadmodum à statu naturali ad civilem vix licet dicere argumentum: ita non magis illud procedit, si quis statum naturalem ex civili estimare velit. Gens delicto suo aut gentem ledit,

Mmm

dit,

*Nat
Ideo errat
Tolorenus,
cum vult in
dos sume finne
suis terris spo
liator abstys-
panis, quod
essent idola
tæ, ac tyra-
nidicentur hos
ribus deVictis.*

dit, aut non laedit, e. g. si idola colat, carne humano vescatur. Priore casu gens lesa delinquentem justo ac p[ro]bello adgreditur, non tamen punitivo, sed defensivo. Posteriorē nullum plane jus est belli gerendi, quia punire delinquentem non potest, nisi superior.

§. CXCVI.

An jure Quemadmodum vero juris tantum perfecti denegatur tio justam belli caussam præbet: (§. CXCV. 27.) ita bellum sua sponte inde sequitur, 30) ut, ob jus imperf[ect]um vel officium humanitatis denegatum, arma corrigitum pere non liceat, (§. X. 26.) adeoque 31) non sint jus im- hæ justæ belli caussæ, si quis alterius exercitui trans- perfec- situm neget, novas sedes quærentes nolit admittere, sum? commerciorum libertatem petentibus det repulsam, bel- ligerantibus hospitia, commeatum, pecuniam sufficere nolit, nisi 32) talia vel ex pacto antecedente, vel 33) in extrema necessitate, petantur, vel ita sint in- noxia, ut sine omni detimento præstari possint.*) (X. 27. sequ.) Talium enim denegatio omnino in læ- sionem incidit, ac proinde bello defensivo caussam suppeditat justissimam. (§. CXCV. 28.)

*) Id raro contingit. Periculum enim vel ab ipso transeunte imminet, vel ab hoste, qui victoria potius, malate gratiam referet vicino, qui transitum concessit. Si tan- men vere innoxius sit transitus, quem quis petit, isque tam necessarius, ut alia via non pateat: is omnino lædere videtur, qui iter facientibus resistit. Et hoc refe- rimus bellum ab Israelitis jussu Dei gestum. Num. XXI. 21. 22. At Idumæos ob eamdem caussam bello non po- fierunt. Num. XX. 21. sive quod non æque innoxius futurus fuisset ille transitus, sive quod non æque videtur necessarius, quem alia via Kadesum pateret.

§. CXCVII.

Ad §. 196.

Nam cum hæc officia in extre- ma necessitate petuntur, aut manifesto innoxia sunt, stricto jure debentur, uti residua adhuc ex communio- ne primæva v. Wolf. jus nat. p. 54. et quæ notavi- mus supra lib. 1. §. 174. et lib. 2. §. 10.

§. CXCVII.

Quum vero aliquando perinde sit, sive nos ipsi lædamur, sive per latus alterius petamur, itemque te gera- sive nobis jus perfectum denegetur, sive aliis, qui- tur pre- bus vel ex pacto, vel nostrum caussa ad opem fe- aliis rendam obstricti sumus: recte inde colligimus, 34) au[n]im posse etiam pro aliis sociis et fœderatis bellum geri, immo et 35) pro viciniis, si certis argumentis, aut non levibus certe indiciis, constet, illorum ruinis et nos oppressum iri. Quis enim vitio vertat vicino, pro- peranti ad restinguendum incendium, dum proximus ardet Ucalegon? Quis non verissimum putet illud ve- tustus: Tunc tua res agitur, paries quum proximus ardet? lepide At, quum ne pro nobis ipsis quidem justum bellum geramus, nisi justa belli caussa sit: (§. CXCV. 27.) 36) multo minus sanctum, pliisque erit bellum, quan- do aliorum caussæ injustæ patrocinium suscipimus.

§. CXCVIII.

Ceterum quamvis hæ caussæ facile discernantur à coloribus, quibus et ii, qui injustissima bella susci- Soli co- piunt, utuntur: his tamen plerumque plus, quam il- loris lis, deferunt homines, qui utilitatis potius suæ, quam non justiæ, habent rationem. Quandoquidem tamen sola, tificant bellum, quas supra adduximus, (§. CXCV.) belli caussæ pro justis habendæ sunt: facile patet, 37) injusta contra esse bella, quæ vel sola invitante occasione, vicino quippe imparato, vel 38) ob utilitatem quamdam in- signem, vel 39) ob gloriam rerum gerendarum, 40) parandumque amplissimum imperium, vel 41) odio religionis, sine alia justa caussa, suscipiuntur.*)

Mmm ij

§. CXCIX.

Ad §. 198. scholion.

In scholio hujus §. Christianos omnes sugillarat Heineccius, Pontifices, Reges, et populos, qui pro recuperatione Terræ Sanctæ à Sæculo XII. cruce no- tati, contra Saracenos pluries dimicarunt: sed acer- bio-

§. CXCIX.

Distinc-
tio belli
solem-
nis et biori præsertim in Hispanos odio deinceps erumpit ob
minus Mexicanæ ditionis debellationem. Nec mirum, quod
solem homo hæreticus, in Holandia et Germania diu innu-
nis otio-
tritus, catholicorum, atque Hispanorum gloriae invi-
dus, talia proferat, quæ in hac editione merito ex-
pungi opportebat. Quare ne ab Heineccio in aliis e-
ditionibus allata, vel à ceteris recentioribus, quibus
jam solemne est, eamdem crambem recoquere, cum
summa invidia ingesta incœtus lectores abripiant, se-
quentia atterere libuit. In primis Hæresim Lutheri as-
serentis non licere Christianis bella in Turcas gerere
jure profecto perculit Ildephonsus à Castro adv. hæ-
res. lib. 3. qua nota damnandi etiam sunt Buddeus,
Heineccius, et quicunque ejusdem vesanæ opinionis
sequaces cruceatorum expeditiones improbant. Justæ
enim æquissimæque plures erant caussæ pro sacro hoc
suscipiendo bello, quas attulit Summus Pontifex Urba-
nus II. ad Concilium Clarimontis anno 1095. et excerpti-
sit Gundizalus Illescas in hujus Pontificis vita. Quippe
Mahumediæ asseclæ occupata Africa in Hispaniam
irruerant, Galliam, Italiam, et ubi vis quid quid
Christiani nominis delere gestiebant, nec mari nec
terra tutum esse præsidium nisi ad eos retundendos
magnos undique collectos exercitus fudiset occidens.
Hac præcipua de causa permoti Principes Christiani
illustria tunc juxta ac prudentissima inire consilia, et
sancta, pia procul dubio intulerunt bella adversus in-
fensissimos hostes, et omnium aliarum prope gentium
aversores, uti habet Covar. in regula peccatum p. 2.
§. 10. et plures alii laudati à Solorzano. de Ind. jure
lib. 2. c. 16. à num. 59. Etsi enim recentioribus qui-
busdam non satis tuta hæc videatur ratio, quia non
adeo certum est Mahumetanos se hostes gesisse in a-
lios omnes, levem hunc eorum scrupulum demet Lu-
dovicus Marracius tom. prod. ad refut. Alcorani. p.

CAP. IX. DE JURIB. MAJEST. &c. 45
pluribus gentibus visum est, ac proinde notissima es-
dis

2. c. 5. ubi Mahumetanos omnes, et præsertim Ara-
bes, et Turcos, quibuscum res nobis fuit, utpote è
sycharum genere, truccis ac ferocis naturæ, ab omni
prorsus humanitate erga exterorū cum alienos esse tra-
dat, deinde p. 4. ibid. c. 23, pluribus locis ex Alco-
rano adductis bellum adversus exterorū religionis homi-
nes Mahumetum magna cum versutia, et dolo indi-
cere probat. Immo fidei hostibus datae, si alterius re-
ligionis sint, nullo se teneri viaculo Prophetæ sui
exempli sibi facile persuadent, qui foedus cum Mec-
canis initum servavit quamdiu se viribus, opibusque
destitutum vidit, cum primum autem robore et po-
tentia valuit, eos adortus expugnavit Meccam. Qua prop-
ter diu apud eos inoleverat mos pangendi cum hos-
tibus non pacem sed inducias, verum quas eadem pro-
pe religione servabant v. Mabli jus pub. Europ. t. 1.
c. 6. Jam vero in eos qui hostile manifesto animum
in nos produnt, et habent, juste bellum suscipi vel ip-
se Heineccius fassus est §. 200. tum enim ad arma
prorrwendum esse, ait, quando populus hostilem ani-
mum in nos ostendit, et apertius supra lib. 1. §. 183.
in scholio.

Quod vero attinet ad justas belli caussas in Indos
suscipiendo diu et multum jam inde ab initio debe-
llationis digladiatum est apud nos. De qua controver-
sia nonnulla scitu dignissima tradit Greg. Majansius
in vita Aaton. Augustini Archiep. Tarragonensis §.
56. et Joannes Solorzano de jure ind. lib. 2. cap. 1.
scriptores recenset, qui hoc argumentum pertracta-
runt, doctissimos quosque etenim viros nobilis mate-
ria olim exercuerat. Ex quibus exteri ad invidiam no-
mini hispano conflandam tantum accommoda desumunt,
procul habitis iis, quæ suimo jure, et æquitate const-
ant. Ceterum ipsi postea nullum non moverunt lapi-
dem quo jure, quaque injuria pedem ut aliqua apud
Indos figerint, et ni alia suppetat via, parta summo
ab Hispanis labore per fraudem eruptum eunt, donec
tandem voti compotes facti, nihil jam de jure illos,

distinctio belli in SOLEMNE, vel JUSTUM, et MINUS
so-

sola lucri captandi, et de regnandi cupidine acerba, et sacra fatigat cura. Nobis autem quoniam otium non est disputationis seriem, et argumenta retexere, pro-dispellenda Heinuccii calumnia sat erit obiter pauca in medium afferre. In primis valde errare eum notandum, et omnes qui ita causam hanc expendunt, quasi qui primi Novum Orbem adnavigarunt statim consilium ceperint gentes illas subigendi. Temerarium ausum hoc, nec illis posse ita persuaderi haud facile putandum. Sed nihilominus ita debebat esse ut caput accusatio-

ita fuit, neq^e in hoc casu
lumnia firmitatem
gitur, premat illuc
qui et hispanus

nisi commercia mercium permutatione inire, pacem, et amicitiam serere curae fuisse. Armis neque bello nusquam actum nisi defensionis, vel necessitatis causa compulsi. Exemplo sit Mexicana æquisitio, quam nominatim queritur Heinuccius. Postquam enim Jucatanum, et alias regiones detectas à Francisco Fernandezio de Corduba plene constitit, rursus illic Joanes à Grijalva missus est, qui primo procul è conspectu sive amore patriæ tactus, sive militum applausu Hispaniam Novam illum tractum appellavit. Magna postea tempestate pressi ad Insulam Cozumel delati fuere, sed inde aliquantulum refectus nulla eorum injuria discessit, et cum ad Tabascum pervenisset perhumaniter acceptus, icto simul cum his fœdere solvit, ut alias pariter regiones mare illud adjacentes inviseret. Successit Grijalvæ longe nobilissimus harum gentium domitor magnus Ferdinandus Cortezius, qui cum simili via amice et blande legere eadem loca cœpisset, accidit ut nec opinum illum adverso flumine Grijalvæ (diditum jam erat hoc illius nomen) Tabascum subeuntem, sagittis, et jaculis prohibere ripis circumfusi Indi undique parati exirent, rupto per summum scelus fœdere cum Grijalva pacto,

quo

solemne, vel INJUSTUM, quorum illud ex plerorumque

non illud aut ius, os de loup, cor, coeur, sen-

quo jam arma expedire pro tuitione opus erat, et ita factum. Nam cum in ripam celeriter se proripuisserent, et si numero impares, virtute tamen militum multitudinem superavit. Parum autem hoc erat, quia in arc-tissimo salutis exitiique confinio manus hæc parva Cortezii restabat, ni omni auxilio destituta quælibet honesta media pro salute tentare posset, in terra præ-sertim hostili, et malefido solo. Justum enim est bellum, inquit Caius Pontius ad Samnites, quibus nec-sarium; et pia arna, quibus nulla nisi in armis relin-quitur spes. Liv. lib. 7. c. 2. Se munire itaque, op-pida, et alia quæcumque inimicorum ad se tuendos capere, amicitiam, et pacem cum aliis conjungere ip-sis licebat. Nec aliter se gessit Cortezius, nam lenita-te et obsequio sibi devinxit Zempoalas, cum Tlasca-lis liberis ipsis nec ullius imperio obnoxii societatem coaluit, nec Motezumam nisi venia prius habita, et de conjungenda pace monitum adire sæpius palam pro-fessus est. Donec tandem à Rege magno et tot reg-norum domino, infido tamen illo, et sævo, multis-que injuriit immanissimæ gentis lacessitus, eo ferro et armis processit, ut Imperator ipse, et omnis popu-lus ultro sese in fidem dederint. Quin postea ut nul-la forte de hac justa acquisitione dubitatio subesset, quicumque vel longissima sanguinis regii propinquita-te conjuncti erant, cessione, et translatione juris, si quid ipsis erat reliquum, quoniam uberrime de victu regia liberalitate illis prospectum esset, gratuito trans-missere. Ita sigillatim facta hujus belli et aliorum ac-curato examine sunt ponderanda ut liquido de his ju-dicium ferri possit. Et quoniam argumentis jam agen-di locus nunc non est, tribus verbis omnis difficultas conficitur. Nam ut verissime dixit Grotius lib. 3. de jure bell. c. 1. §. 3. *Jus nostrum non ex solo belli prin-cípio spectandum, sed ex causis subnascentibus: Sic qui se aggregant me impetenti, sive socii, sive subditi, in se quoque jus tuendi me mihi porrigitur.* Et oppor-tune quidem prorsus apud elegantissimum hujus debel-

la-

sententia est, quod à liberis gentibus, prævia solemnis inductione; hoc, quod ab eo, cui jus belli non est, suscipitur, nec indicitur solemniter. Enimvero uti facile largimur, id fere in mores gentium ivisse, splendidioremque plerisque videri victoriam, quæ prævia denuntiatione, vel proposito edicto, vel per faciales, vel aliis ritibus facta, obtineatur: ita, quia ritus et solemnitates ab arbitrio hominum pendent, nec mores hujusmodi jus gentium constituant, (Lib. I. §. XXII. *) inter bella quoque INDICTA et NON INDICTA, quod ad effectum attinet, nihil omnino interest, 42) hanc divisionem nullius momenti esse, merito arbitramur. *)

*) Magni hanc distinctionem faciunt Grot. de jure belli et pac. III. 3. et Alberic. Gentil. de jure belli II. 1. quodinde Pufendorfius, Huberus et alii sequuti sunt, duplum interserentes caussam, alteram, quod ex hac interpellatione constet, alio modo fieri non posse, ut nostrum aut nobis debitum consequamur: alteram, quia ita constet, non privato ausu, sed voluntate utriusque populi capitum, geri bellum. Enimvero haec rationes, utiliem et honestam esse inductionem, probant, non item, eamdem esse necessariam, quia de utroque et alio modo, quam solemni facta denunciatione, constare potest. Recte itaque Dio. Chrysostom. orat. ad Nicomed. etiam ex juris gentium principiis. *πληρακη τοι τη αναγνωστην γεννητην* Pleraque bella sine inductione suscipiuntur. Causam jam perorarunt Thomas. ad Huberum de jure civit. III. 4. 4. 27. et, qui de moribus etiam Europæorum novissimis erudite disseruit, V. A. Corn. van Bynkersho. Quæst. jur. publ. I. 2. pag. 5. sequi.

§. CC.

lationis scriptorem Solisij lib. I. c. 17. Cortezius suos hortatur, que alli se debia usar primero de la roleta, que de la espada: por ser aquella una guerra, cuya justicia consistia en la provocacion. Plura et alia momenta scio ab auctoribus nostris exaggerari, quibus quam optime fulta nostra sententia foret; interim tamen ad rectæ rationis censuram revocatam, mihi ita causam dicere placet, cum nec res ipsa plus ut dicam non postuinet. *Rulea.*

§. CC.

Id vero ipsa recta ratio suadet, 43) non illico prouendum esse ad arma, sed tum demum, quando belli oportet populus hostilem animum adversus nos ostendit. (Lib. I. §. CLXXXIII. 25.) Quum vero is hostilem adversus nos animum ostendat, qui omnes æquas pacis conditiones pertinaciter respuit: (eod. *) merito inde colligimus, 44) priusquam res manu ferroque geratur, rem, quam nobis abesse, vel deberi credimus, repetendam, 45) caussam dubiam, propositis utrimque argumentis, ad liquidum perducendam, 46) omniaque media bellum impediendi tentanda esse. *) Quo facto, 47) is procul dubio jure arma corripit, qui justis propositis caassis, nihil æqui ab hoste impetravit.

*) Quorum mediorum tria potissimum commendant Grot. de jure belli et pac. II. 23. 7. sequ. et Pufendorffius de jure nat. et gent. V. 13. 3. et VIII. 6. 3. colloquium, seu disceptationem amicam, provocationem ad arbitrios, et sortem. Sed sortis quidem in caassis publicis, præterquam si res dividenda sit, rarissimus usus est, nec solent facile principes et respublicæ jura sua fortunæ arbitrio permettere. Reliqua media et inter gentes receptissima, et rectæ rationi admodum consentanea sunt, quia nemo sapienter vi et cum periculo repeteret vult id, quod sine vi consequi posset: (Lib. I. §. CLXXXI. 20. *) ut adeo recte, quamvis ridicula occasione, dicat miles Terentius:

*Omnia prius experiri, quam armis, sapientem decet.
Qui scis, an, qua jubeam, sine vis faciat?*

Ad eundem finem comparata sunt scripta publico nomine edita, quæ hodie vocant *Deductiones* et *Manifesta*, quamvis posteriora plerumque, ubi jam veluti intra telijactum ventum est, non tam declinandi, quam indicendi justificandique belli caussa, publicari soleant. Vid. Jo. Henr. Boecleri *Exercit. de clarig. et manifestis.*

§. CCI.

Quandoquidem vero juris sui persequendis causa bella gerunt principes et gentes liberæ: (§. CXCV.) Quid Nunca